

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

aan De leden van de Tweede Kamer
I.a.a. ambtelijk secretarissen en
commissiegriffiers

Postbus 20018
2500 EA

Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag

datum 21 november 2017

pagina 1/7

Geachte leden,

Aan de start van een nieuwe kabinetsperiode hecht ik eraan om enkele spelregels en afspraken zoals die zijn vastgelegd in het Reglement van Orde – of die daaruit voortvloeien – (opnieuw) onder uw aandacht te brengen. Ik merk dat onze werkwijze bij een aantal Kamerleden soms vragen oproept. Met onderstaande informatie hoop ik die vragen weg te nemen.

1. Mondelinge vragen

Op 29 februari 2016 heb ik de Kamer met een brief geïnformeerd over de criteria die wij hanteren bij de selectie van vragen voor het mondelinge vragenuur.¹ In het kort komt het erop neer dat de Voorzitter kijkt naar actualiteit, urgentie, gewicht en eventuele procedurele bezwaren.

Tijdens het vragenuur kunnen aanvullende vragen worden gesteld. Per fractie kunnen (in totaal) maximaal twee vervolgvragen worden gesteld. De fracties bepalen zelf bij welke vraag en door welk lid van hun fractie van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt.

2. Schriftelijke vragen

Schriftelijke vragen worden op zo kort mogelijke termijn ter goedkeuring aan de Voorzitter voorgelegd en aan het ministerie gezonden. Het proces van schriftelijke vragen kan worden bespoedigd door het aantal vragen waar mogelijk te beperken, de vragen kort en bondig te houden en geen

¹ De brief d.d. 29 februari 2016 is als bijlage toegevoegd.

datum 21 november 2017

scheldwoorden of andere aanstootgevende termen te gebruiken. De Voorzitter kan taalkundige wijzigingen laten aanbrengen of – conform artikel 134, tweede lid van het Reglement van Orde – zelfs besluiten om de vragen niet toe te laten als er overwegend bezwaar tegen de vorm of inhoud bestaat.

Voor wat betreft de beantwoordingstermijn geldt dat schriftelijke vragen binnen drie weken dienen te worden beantwoord, of na zes weken indien de bewindspersoon de Kamer een gemotiveerd uitstelbericht heeft gestuurd. Op 17 maart 2016 heb ik de Kamer per brief laten weten dat ik bewindspersonen erop aanspreek als schriftelijke vragen niet binnen die gestelde termijn worden beantwoord.² Concreet betekent dit dat er standaard en met regelmaat wordt gerappelleerd als de beantwoordingstermijn is verstreken. Openstaande vragen worden, conform een toezegging die bij de behandeling van de Raming 2018 is gedaan, ook gepubliceerd op de website van de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik aangegeven dat Kamerleden ervoor kunnen kiezen om hun schriftelijke vragen – mochten die na een dergelijk rappel alsnog niet worden beantwoord – na zes weken aan te melden voor het mondelinge vragenuur.

Met regelmaat worden er, bijvoorbeeld in aanloop naar een plenair debat of een Algemeen Overleg, tientallen vragen gesteld, waarbij wordt gevraagd om beantwoording binnen enkele dagen. Los van het feit dat dit niet altijd realistisch is, is een schriftelijk overleg in commissieverband daarvoor de meest geëigende weg.

3. Stemverklaringen

Artikel 73 van het Reglement van Orde maakt een stemverklaring van maximaal twee minuten mogelijk. De ervaring leert dat één minuut doorgaans ruim voldoende is. Een stemverklaring wordt gegeven nádat de beraadslaging is gesloten. Het is niet de bedoeling om, door middel van het verklaren van de stem, het debat over te doen. Kamerleden kunnen niet interrumpen bij de stemverklaring.

De Commissie voor de Werkwijze heeft bij de evaluatie van de invoering van het toentertijd nieuwe Reglement van Orde in 1994 enkele opmerkingen gemaakt over de stemverklaring:

² De brief d.d. 17 maart 2017 is als bijlage toegevoegd.

datum 21 november 2017

“Het Reglement van Orde bevat geen definitie van het begrip stemverklaring, maar uit het feit dat de beraadslaging is gesloten volgt dat een stemverklaring niet polariserend mag zijn of mag uitnodigen tot tegenspraak. Enkele typeringen van een stemverklaring zijn naar het oordeel van de Commissie voor de Werkwijze: korte, zakelijke overwegingen, sobere bewoordingen, verduidelijkend. Wellicht ten overvloede wijst de Commissie voor de Werkwijze erop dat uiteraard geen stemverklaring wordt afgelegd over eigen moties, amendementen e.d., tenzij één of meer leden van een fractie hun van de overige fractieleden afwijkende stem wensen toe te lichten.”

De opmerkingen die de Commissie voor de Werkwijze ruim twintig jaar geleden maakte hebben niets ingeboet aan actualiteitswaarde. Dat wil zeggen dat een stemverklaring naar zijn aard niet uitdagend mag zijn, dat het kort en verduidelijkend dient te zijn, en dus ziet op het eigen standpunt op het eigen stemgedrag.

Met behulp van deze uitleg kan (ook nu nog) worden geduid of een bepaalde stemverklaring wel of niet gepast is. De Voorzitter ziet erop toe dat de stemverklaring aan deze uitgangspunten voldoet. Wanneer dat niet het geval is, zal het betreffende Kamerlid daarop worden aangesproken.

4. Hoofdelijke stemming

Elk Kamerlid kan vragen om een hoofdelijke stemming over een motie, amendement of wetsvoorstel. Dat moet hij of zij doen vóórdát met de stemming daarover is begonnen.

Bij een hoofdelijke stemming worden de namen van de leden op alfabetische volgorde voorgelezen vanaf een willekeurige, door het lot bepaalde naam. Het lid dat wordt genoemd, zegt duidelijk ‘voor’ of ‘tegen’.

Soms besluit de Voorzitter om tot een hoofdelijke stemming over te gaan. Dit gebeurt wanneer bij stemming met hand opsteken – waarbij de dubbele fictie wordt gehanteerd dat alle leden aanwezig zijn en dat een fractie unaniem stemt – de stemmen staken.

Bij stemmingen over personen wordt ook hoofdelijk gestemd. Dit gebeurt schriftelijk. Het Kamerlid dat wordt genoemd komt naar voren en deponeert

datum 21 november 2017

zijn of haar briefje in de stembus. Ook hier geldt dat de namen van leden op alfabetische volgorde worden voorgelezen vanaf een willekeurige, door het lot bepaalde naam.

5. Regeling van Werkzaamheden

Van leden wordt verwacht dat zij bij de Regeling van Werkzaamheden slechts een korte inleiding houden, zonder vooruit te lopen op een mogelijk debat. De Regeling van Werkzaamheden is bedoeld om debatten aan te vragen, niet voor het debat zelf.

Bij de Regeling van Werkzaamheden kunnen alleen verzoeken worden ingediend die de agenda van de plenaire vergadering betreffen. Alle andere verzoeken, bijvoorbeeld om een brief van de regering, dienen via de commissies(s) gedaan te worden, tenzij er een duidelijke relatie is met een plenair agendapunt dat binnen twee weken aan de orde zal zijn.³ Commissies kunnen te allen tijde bijeen worden geroepen voor een extra procedurevergadering. In spoedgevallen kunnen commissies urgente zaken ook via een e-mailprocedure afstemmen.

6. Inschrijven voor een debat

Kamerleden die willen deelnemen aan een plenair debat dienen zich tijdig in te schrijven. Inschrijven is mogelijk vanaf het moment dat onderwerpen aan de agenda van de Kamer worden toegevoegd. Het is niet nodig – zelfs niet wenselijk – om te wachten met inschrijven tot het concept wekschema of het definitieve wekschema verschijnt. Wanneer onderwerpen zijn toegevoegd aan de (lange termijn) agenda van de Kamer (wetsvoorstellen, VAO's, VSO's en debatten) is het verzoek aan de woordvoerders zich zo snel mogelijk in te schrijven voor deze onderwerpen. Voor wetgevingsdebatten dient daarbij een schatting van de spreektijd in eerste termijn te worden opgegeven; voor andere debatten gelden vaste spreektijden. Van de leden wordt verwacht dat zij hun spreektijd realistisch inschatten. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid om te zorgen dat debatten zo goed en nauwkeurig mogelijk kunnen worden ingepland. Het tijdig opgeven van spreektijden is noodzakelijk om een realistisch vergaderschema te kunnen opstellen.

³ Regelement van Orde, Artikel 54. Regeling van Werkzaamheden (lid 3)

1. Een lid dat voornemens is bij de Regeling van Werkzaamheden te vragen om een brief van de regering moet hiervoor van tevoren de toestemming verkrijgen van de Voorzitter.

datum 21 november 2017

Kamerleden die hun collega's in het debat wensen te bevragen dienen zich in te schrijven voor het debat én zelf een bijdrage aan het debat te leveren. Het is – met uitzondering van VAO's en VSO's – niet mogelijk dat leden zich voor nul minuten inschrijven; als een Kamerlid wil interrumpen, moet hij of zij actief deelnemen aan het debat.

7. Interrupties en spreken via de Voorzitter

Interrupties

De laatste tijd komt het vaak voor dat interrupties worden ingeleid met beschouwingen en analyses, alvorens een vraag wordt gesteld of een opmerking wordt gemaakt. Dit is geenszins de bedoeling van een interruptie.

Interrupties dienen te bestaan uit korte opmerkingen of vragen zonder inleiding. De Voorzitter kan interrupties toelaten. Het mogen interrumpen is geen recht; conform artikel 57 van het Reglement van Orde bepaalt de Voorzitter wie zij het woord geeft.

Spreken via de Voorzitter

Het is gebruikelijk dat de leden en bewindspersonen via de Voorzitter met elkaar spreken. Op deze manier blijft het debat zakelijk en inhoudelijk, en richt het zich niet op de persoon. Daarbij maakt het duidelijk dat het in de politiek gaat om de functie die iemand bekleedt, niet om de persoon achter de functie. Tegen deze achtergrond past het Kamerleden niet om bewindspersonen met hun naam aan te duiden in plaats van met hun functie.

Volksvertegenwoordigers hebben een voorbeeldfunctie. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid dat algemene vormen van beleefdheid jegens elkaar in acht worden genomen; dat het debat op een respectvolle manier wordt gevoerd.

Verder komt het regelmatig voor dat Kamerleden tijdens debatten contact zoeken met bewindspersonen in Vak K. De Voorzitter kan dit niet toestaan, omdat het afbreuk doet aan het openbare karakter van de beraadslaging. Zodra de vergadering is geopend, horen regering en Kamer fysiek van elkaar gescheiden te zijn.

datum 21 november 2017

8. VAO/VSO

Een debat over een Verslag van een Algemeen Overleg (VAO) is bedoeld om Kamerleden na een Algemeen Overleg dat eerder plaatsvond in commissieverband de mogelijkheid te bieden om in de plenaire vergadering één of meer moties in te dienen. De maximum spreektijd per fractie is twee minuten (één termijn), met inbegrip van de benodigde tijd voor het voorlezen en indienen van moties. Ook een Verslag van een Schriftelijk Overleg (VSO) kan op deze manier worden geagendeerd voor plenaire behandeling.

Als een Kamerlid voorziet dat er tijdens een bepaalde week nog een VAO/VSO nodig zal zijn – nog voordat het betreffende Algemeen Overleg is gevoerd of de antwoorden op de schriftelijke antwoorden binnen zijn – is het goed gebruik daarvan een vooraankondiging te doen tijdens de Regeling van Werkzaamheden, opdat alle fracties weten dat de Kameragenda nog zal wijzigen en eventueel rekening kunnen houden met extra stemmingen. Overigens betekent een vooraankondiging niet dat het Kamerlid dat die vooraankondiging doet de eerste spreker is. Een VAO kan formeel pas worden aangevraagd tijdens of na een AO, een VSO na ommekomst van de antwoorden.

9. Amendementen/moties

Leden die een amendement willen indienen kunnen vragen om inhoudelijke assistentie van Bureau Wetgeving. Als veel materiedeskundigheid nodig is, kan ook assistentie worden ingeroepen van het betreffende ministerie. Daar zijn goede afspraken over gemaakt. Bij initiatiefwetgeving kunnen Kamerleden ook gebruik maken van beide vormen van assistentie.

Met oog op de zorgvuldigheid van het wetgevingstraject is het niet nodig – zelfs niet wenselijk – om met amendering te wachten tot de plenaire behandeling van het wetsvoorstel.

Moties worden in de zaal voorgelezen en rondgedeeld. Met oog op een snelle verspreiding van moties worden leden verzocht om een kopie van de motie mee te nemen en voor het indienen van de motie aan de Voorzitter/Griffier te overhandigen.

datum 21 november 2017

10. Registers en integriteitsvraagstukken

Uit het Reglement van Orde volgt dat er door de Griffie Plenair drie registers worden bijgehouden. Het betreft een register voor nevenactiviteiten en (de te verwachten) inkomsten uit nevenactiviteiten, alsmede belangen die redelijkerwijs als relevant kunnen worden beschouwd, een register voor buitenlandse reizen op uitnodiging van derden⁴ en een register voor geschenken met een waarde hoger dan vijftig euro. Leden zijn zelf verantwoordelijk voor een juiste opgave in deze registers. De Griffie Plenair attendeert de leden halfjaarlijks op de registers en de mogelijkheid om omissies te corrigeren. De registers worden wekelijks geactualiseerd.

Mevrouw Winnie Sorgdrager is aangesteld als 'vertrouwenspersoon integriteit'. Leden kunnen mevrouw Sorgdrager om advies vragen inzake integriteitsvraagstukken die samenhangen met het lidmaatschap van de Tweede Kamer, bijvoorbeeld de mogelijkheid van belangenverstrengeling.

Tot slot

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. In de bijlage bij deze brief vindt u aanvullende praktische informatie. Mocht u nog vragen hebben, niet alleen over bovenstaande punten maar ook over andere artikelen uit het Reglement van Orde, dan zijn de Griffier en de commissiegriffiers of medewerkers van de Griffie Plenair graag bereid om u per e-mail, telefonisch of persoonlijk nadere inlichtingen te verschaffen.

Met vriendelijke groet,

Namens het Presidium,

Khadija Arib

Voorzitter Tweede Kamer der Staten-Generaal

⁴ Onder derden worden ook ministeries en andere overheidsinstanties verstaan.